

УДК 72.03

Парасюк Б.О.,
Луцький національний технічний університет**ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ
ПАМ'ЯТНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ АРХІТЕКТУРИ
КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ. НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНИ**

Стаття присвячена проблемі збереження та подальшого функціонування промислових будівель великих заводів та фабрик на території Волині кін. ХІХ – поч. ХХ ст.

Ключові слова: промислова архітектура, промислові будівлі, збереження, пристосування.

Своєрідний характер великих територій і в сформованому історичному центрі міста, і за його межами формують індустріальні об'єкти: масивні корпуси заводів і фабрик, їх високі комини, водонапірні башти і т.д. Сьогодні вони залишаються і мають значення окремих компонентів міського пейзажу.

Промислові будівлі - це виробничі будівлі промислових підприємств, будівлі, призначені для розміщення промислових виробництв і забезпечують необхідні умови для праці людей і експлуатації технологічного устаткування.

Як самостійний тип будівлі, промислові будівлі з'явилися в епоху «промислового перевороту», коли виникла потреба в крупних приміщеннях для машин і великої кількості робітників. Перші промислові будівлі були прямокутними в плані, з цегляними або кам'яними несучими стінами, і дерев'яними перекриттями. Переважали максимально прості і утилітарні рішення: протяжний масив нетинькованих стін, нерідко членувався лише пілястрами і був прикрашений поясами фігурної кладки. Інколи в зовнішньому оздобленні промислові будівлі застосовувалися декоративні елементи різних архітектурних стилів (наприклад, класичні мотиви в архітектурі заводів в кінці ХVІІІ - 1-ій половині ХІХ ст.); ця традиція зберігалася в будівництві багатьох промислових будівель аж до початку ХХ ст.

З розвитком будівельної техніки і появою таких нових будівельних матеріалів, як метал і залізобетон, були розроблені каркасні конструкції, що дозволили відмовитися від традиційних композиційних схем і створювати раціональне планування цехів відповідно до вимог технології виробництва. Використання з кінця ХVІІІ ст. в будівництві промислових будівель каркаса з чавунних стійок і балок дало можливість зводити менш масивні стіни, збільшити поверховість і розміри світлових отворів, що відразу зробило

помітний вплив на зовнішній вигляд промислових будівель. Поява на початку XIX ст. перекриттів з металевих ферм і їх подальше удосконалення дозволили створювати великі прольоти та відстані між опорами, такими, що не заважають установці устаткування. Промислові будівлі поступово стають важливою частиною архітектури міст XX ст.

Зародження і розвиток промисловості на Волині викликало будівництво виробничих споруд: млинів, цегельних заводів, фабрик, приміщення обслуговування майстерень, цукроварень, броварень, заводів для виготовлення свічок, мила, і так далі.

При будівництві будівель, що були призначені для виробництва і знаходяться за межею міста, потрібне лише, аби будови були міцними і добре захищені від опадів і вітру. Для інших будівель використовувалися найдешевші і найпримітивніші підручні матеріали. У описах кінця XVIII ст. зустрічається перелік об'єктів з глини і очерету. Вогнестійкі матеріали застосовувалися лише для будівництва капітальних будівель і призначених для вогнебезпечних виробництв. Це в більшості прості будови у вигляді бараків і просто навіси.

Розміщення підприємств в центральній частині міста вимагало, аби його вигляд відповідав архітектурно - художній подобі вулиць самого міста. Поступово в містах Волині з'являється ряд змішаних підприємств, котрі збували власне землеробське устаткування, а також продавали землеробські машини. Зокрема, в Дубно чехом І. Мартінеком був заснований завод сільськогосподарських машин. В 1884 р. заснований цементний завод у Здолбунові стабільно працював упродовж десятиліть. Поширеним видом промислу на Волині було млинарство. Так, наприкінці XIX століття в селах Волині працювало 89 млинів. Разом із тим, найпоширенішим видом промислу було пивоваріння. Так, на початку XX століття майже все виробництво пива в Україні знаходилося на західноукраїнських землях. Було збудовано 13 великих пивоварних заводів.

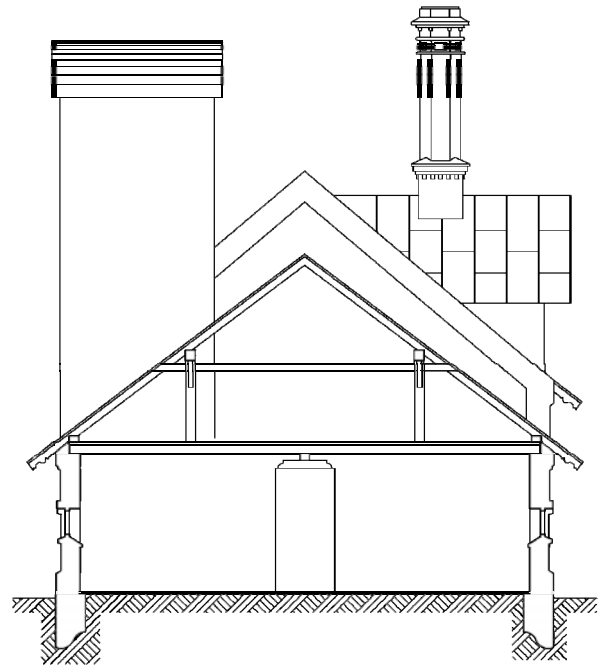
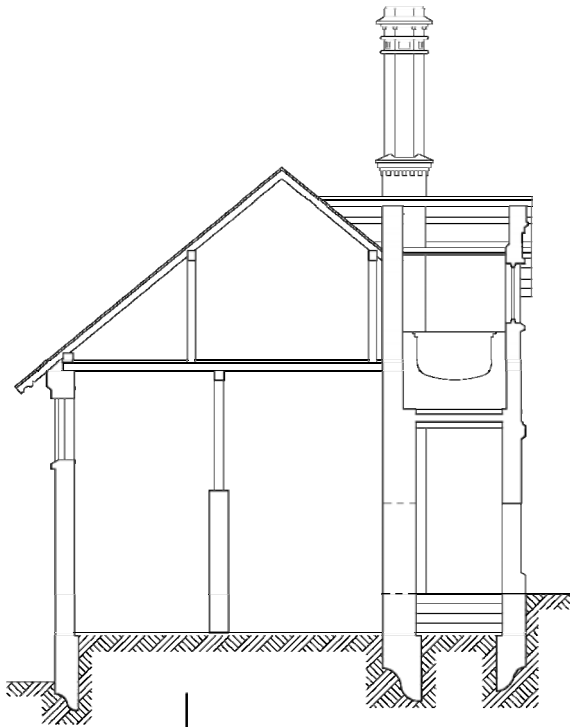
Таким чином, загалом із кінця XIX ст. до початку Першої світової війни на теренах Волині побудували 16 пивоварень, 32 молочарні, 113 млинів, 37 великих майстерень, 1 цементний завод, 5 цукроварень, 19 великих цегелень, значну кількість ремісничих майстерень.

На території сучасної Волині функціонує дві броварні, що продовжують випуск пива, та одна що є перепрофільована пивоварня Шнайдера в м. Луцьку. Будівлі броварні у Павлівці є перебудовані і мають численні добудови. Загальні обриси першочергових рішень по архітектурі читаються складно. Порівнюючи архівні матеріали проекту цієї броварні чітко можемо прослідкувати як період експлуатації впливає на зовнішній і внутрішній вигляд цих будівель, зумовлює руйнацію і видозміну архітектури цих споруд.

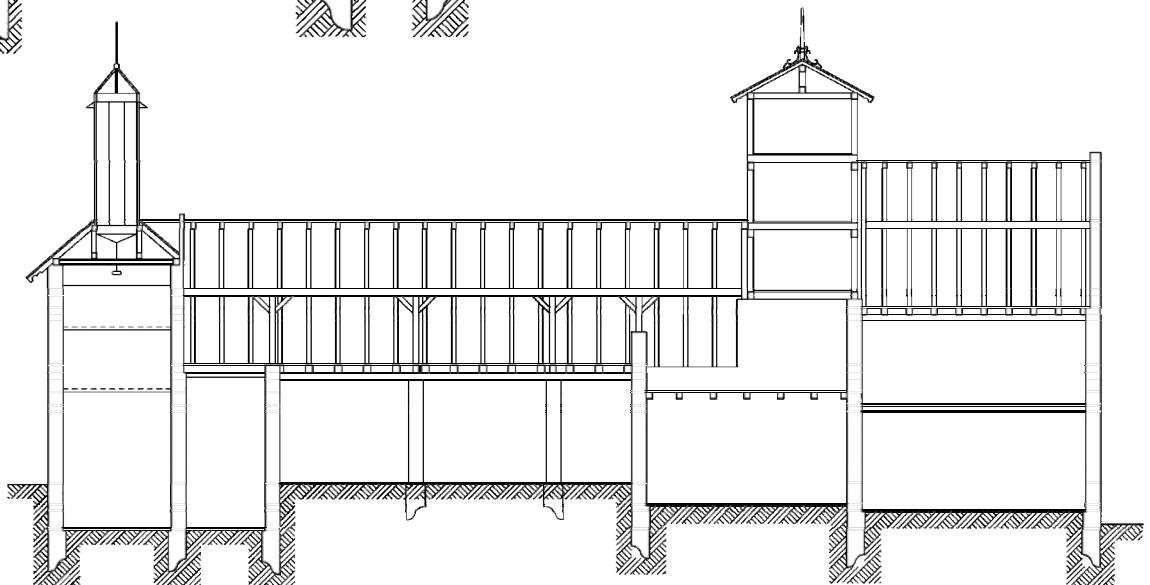

Броварня в смт. Павлів 2010р. (будівля

План варниці в смт. Павлів (матеріали Волинського архіву)

Розрізи по будівлі варниці броварні в смт. Павлів

Броварня Вацлава Земана в м. Луцьку.

Пивзавод «Земан» фотофіксація 2010р.

Перебування пам'ятників промислової архітектури на територіях підприємств, що діють, залишає бажати кращого. Деякі з них використовуються як тимчасові склади, гаражі і т.д. Багато промислових споруд, комплекси і цілі виробничі зони потребують реконструкції і реновації. Проте зміна функціонального профілю, оновлення технології представляють певну загрозу для історичних будівель. При перекладі підприємств і звільненні приміщень перш за все виникають проблеми, пов'язані із збереженням архітектурної зовнішності споруд, що звільняються від виробництва. Демонтаж устаткування часто ведеться варварським способом, наносячи утрату інтер'єрам.

Унікальні можливості розміщення в таких спорудах (з їх могутніми стінами і просторами, з вітражами і баштами) галерей готелів, офісів і концертних залів ще недостатньо використовуються в нашій країні. Безумовно, для перебазування підприємств, розташованих в пам'ятниках архітектури, а також для їх перепрофілювання необхідно привертати інвестиції. Побоювання при роботі з такими об'єктами сильно перебільшені. Звичайно, треба

враховувати, що проекти, пов'язані з індустріальними пам'ятниками, найрозумніше реалізовувати на паях. Термін окупності вкладень великий, а процес санації і впорядкування промислової території, як правило, не під силу здійснити одному приватному інвесторові.

Реставація промислових пам'ятників значно б підвищила імідж міста, та екскурсійних маршрутів, і зумовила розвиток у нас особливої галузі туризму, що набула поширення в світі.

Література

1. Кінд – Войтюк Н. Наукові товариства Другої Речі Посполитої у дослідженні історії і пам'яток Волинського воєводства (1921 - 1939).
2. Депонована праця: Колосок Б.В. Архітектурно – строительная программа реконструкции г. Луцка 1921- 1939гг. и ее осуществление.
3. Хмелеводство в России. Материалы и исследования. Вып. I. Культура хмелеводства на Волыни. – СПб., 1907.
4. Памятная книжка Волынской губернии на 1913 год. – Житомир, 1914.
5. Всеобщая история архитектуры. Архитектура России, Украины и Белоруссии XIV – первая половина XIX вв.
6. Фонди Волинського державного архіву.
7. Прищепя О.П. Чеський елемент у національному складі міського населення Волині в другій половині XIX – на початку XX століття // Чехи на Волині: історія і сучасність. Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Житомир, 2001. – Т.24.

Аннотация

Статья посвящена проблеме сохранения и последующего функционирования промышленных зданий больших заводов и фабрик на территории Волыни кон. XIX - поч. XX ст.

Ключевые слова: промышленная архитектура, промышленные здания, сохранения, приспособления.

Annotation

The article is devoted to the problem of maintainance and subsequent functioning of industrial buildings of large factories on the territory of Volyn region of the 19th – the beginning of the XXth century.

Keywords: industrial architecture, industrial buildings, maintainances, adaptations.